

Läkemedel vid smärta hos äldre

Rim Alfarra, Apotekare
Läkemedelskommittén
Region Sörmland

Smärta hos äldre

- Smärttillstånd är mycket vanligt hos äldre
  - Artros
  - Osteoporos med sekundära frakturer
  - Inflammatoriska ledsjukdomar
  - Neuropatisk smärta
- Äldre personer har en ökad risk för långvarig smärta
  - 25 – 80 % av äldre anges ha långvarig smärta, där de högre procenttalen avser äldre personer i särskilda boenden.
- Smärtupplevelser hos äldre skiljer sig från yngre

Skicka in frågor på SMS 070-903 204 15 00

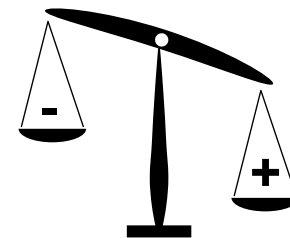
Smärta

val av läkemedelsbehandling?

- Många faktorer att ta hänsyn till för att kunna erbjuda lämplig läkemedelsbehandling
  - Individbundna faktorer
  - Läkemedelsspecifika faktorer
  - Risker för läkemedelsrelaterade problem

”Målet med all smärtbehandling är att uppnå bästa symtomlindring med så få biverkningar som möjligt, för bästa möjliga funktion och livskvalitet” *

* Indikatorer för god läkemedelsterapi hos äldre – Socialstyrelsen juni 2017

Utvärdering genomförd av SBU

- effekter och risker för biverkningar av läkemedel vid smärta hos äldre

Läkemedelsbehandling av vanliga smärttillstånd hos äldre personer

Effekter, biverkningar samt upplevelser av vård

Systematisk litteraturöversikt

PUBLIKATIONSTYP: SBU UTVÄRDERAR • RAPPORT 315 • PUBLICERAD: 3 SEPTEMBER 2020

- Smärtlindrande effekten mycket liten på gruppnivå jämfört med placebo
- NSAID och opioider kan orsaka ovanliga men allvarliga biverkningar
- Kvalitativa studier visar att äldre med smärta upplever att de blir förbisedda i mötet med vården pga. deras ålder

Skicka in frågor på SMS 070-903 204 15 00

REGION
SÖRMLAND

Paracetamol

Förstahandsval vid nociceptiv smärta

Substans (läkemedel)	Dos till äldre	Kommentar
Paracetamol (t.ex. Alvedon, Pamol, Panodil)	500 – 1000 mg x 3 (-4)	<ul style="list-style-type: none"> - Finns i flera beredningsformer (Obs! Högt natriuminnehåll i brustabletter). - Risk för förstärkt Waraneffekt vid doser ≥ 2 g/dygn i > 4 dygn - Låg risk för biverkningar vid normal dosering - Risk för allvarlig leversvikt vid överdosering

Dosjustering vid nedsatt njurfunktion?

- I Fass rekommenderas att sänka dosen paracetamol redan vid eGFR < 50 ml/min
→ max 500 mg paracetamol var 6:e timme
- Läkemedelsverket har undersökt evidensen bakom denna rekommendation
→ Svag evidens
→ Harmonisering av produktresuméer i Europa

Skicka in frågor på SMS 070-903 204 15 00

NSAID Non-steroidal anti-inflammatory drug

Substans	Dos till äldre	Kommentar	
Ibuprofen	200 mg x 3	<ul style="list-style-type: none"> - Förstahandsval - Kan hämma den antitrombotiska effekten av lågdos ASA	} Oselektiva COX-hämmare
Naproxen	250 mg x 2	<ul style="list-style-type: none"> - Förstahandsval - Säkrast ur kardiell synvinkel	
Diklofenak	BÖR UNDVIKAS	<ul style="list-style-type: none"> - Sämre biverkningsprofil, bl.a. ökad risk för hjärtkärlhändelser - Sämre val med hänsyn till miljön - Kan användas vid visceral smärta, har viss glattmuskelrelaxerande effekt	
Celecoxib (Celebra)	100 - 200 mg x1	<ul style="list-style-type: none"> - Ej förstahandsval - Ökad risk för kardiovaskulära händelser	} Selektiva COX-II-hämmare
Etoricoxib (Arcoxia)	60 mg x1	<ul style="list-style-type: none"> - Ej förstahandsval - Ökad risk för kardiovaskulära händelser	

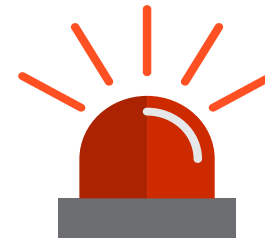
Skicka in frågor på SMS 070-903 204 15 00

REGION
SÖRMLAND

Att tänka på vid användning av NSAID till äldre

- Låga doser och korta kurer (7-10 dagar)
  - Kontroll av eGFR rekommenderas
- Ökad blödningsrisk vid samtidig behandling med bl.a. SSRI, kortison och antikoagulantia
  - Överväg insättning av protonpumpshämmare
- Stor försiktighet till
  - astma/KOL patienter
  - patienter som behandlas med Metformin
  - patienter som behandlas med ACE-hämmare/ARB
- Bör undvikas vid
  - samtidig behandling med Waran/NOAK
  - tidigare ulcusanamnes
- Kontraindicerat vid
  - njur- och hjärtsvikt

Opioider som ska eller bör undvikas

Substans	Dos till äldre	Kommentar
Kodein	SKA UNDVIKAS	<ul style="list-style-type: none"> - Metaboliseras via CYP2D6 till morfin (individuell variation!) - Ger trötthet, illamående och förstoppning - Flera kombinationsläkemedel med paracetamol finns tillgängliga → välj istället morfin + paracetamol
Tramadol	BÖR UNDVIKAS	<ul style="list-style-type: none"> - Påverkar även noradrenalin- och serotoninåterupptaget - Hög interaktions- och biverkningsrisk - Metaboliseras via CYP2D6 till aktiv metabolit - Svårigheter vid utsättning

Generell rekommendation vid nedtrappning av Tramadol:

1. Sätt över dosen till långverkande beredningsform, Gemadol Retard 50 mg kapslar
2. Nedtrappning med 50 mg/vecka – varannan vecka
  - Insättning av Sensaval alternativt Saroten kan bli aktuellt under nedtrappningen

Skicka in frågor på SMS 070-903 204 15 00

REGION
SÖRMLAND

Opioider – vid akut/tillfällig smärta

Förstahandsval

Substans (läkemedel)	Dos till äldre	Kommentar
Morfin kortverkande	Startdos 5 mg	<ul style="list-style-type: none"> - Morfin har aktiv metabolit, kan ansamlas vid kraftigt nedsatt njurfunktion. - Vid byte från peroralt till parenteralt morfin skall dygnsdosen halveras
Morfin långverkande (t.ex. Dolcontin)	Startdos 5 mg x 2 Maxdos anpassas efter eGFR	<ul style="list-style-type: none"> - Illamående vanlig biverkan (klingar av inom 2 veckor) - Interagerar med Gabapentin → leder till ökad exponering av Gabapentin
Oxikodon kortverkande (t.ex. OxyNorm)	Startdos 5 mg x 2	<ul style="list-style-type: none"> - Peroralt Oxikodon i styrkan 5 mg motsvarar ca 10 mg peroralt morfin
Oxikodon långverkande (t.ex. OxyContin)	Startdos 5 mg	<ul style="list-style-type: none"> - Långverkande Oxikodon finns även i kombination med Naloxon (t.ex. Targiniq Depottablett)

- Långverkande (depotberedning) används som bas, kortverkande ges vid smärtgenombrott
- Alla opioider ökar risken för förstoppning, sedering, fall och förvirring
- Ge alltid obstipationsprofylax (makrogol eller laktulos) - behövs under hela behandlingstiden!

Skicka in frågor på SMS 070-903 204 15 00

REGION
SÖRMLAND

Opioider – lämpliga vid långvarig smärta

Transdermala alternativ vid stabil opioidkänslig smärta samt vid sväljningssvårigheter

Substans (läkemedel)	Dos till äldre	Kommentar
Buprenorfin (t.ex. Norspan)	Startdos 5 µg/h	<ul style="list-style-type: none"> - Partiell agonist - Norspan plåster i styrkan 5 µg/h motsvarar ca 5-10 mg peroralt morfin/dygn
Fentanyl	Startdos 12 µg/h	<ul style="list-style-type: none"> - Provas först efter upptitrering av oralt administrerad opioid - Fentanyl plåster i styrkan 12 µg/h motsvarar ca 20- 40 mg peroralt morfin/dygn

Generellt vid behandling med opioider:

- Ordination vid smärtgenombrott ska alltid finnas
- Alla opioider ökar risken för förstoppning, sedering, fall och förvirring.
- Ge alltid obstipationsprofylax (makrogol eller laktulos) - behövs under hela behandlingstiden!
- Opioider ska trappas ut.

Skicka in frågor på SMS 070-903 204 15 00

Neuropatisk smärta

Övriga medel

Substans (läkemedel)	Dos till äldre	Kommentar
Amitriptylin (Saroten)	Startdos 10 mg till natten Maxdos 25-30 mg till natten	<ul style="list-style-type: none"> - Tricykliskt antidepressivt (TCA) - Risk för antikolinerga biverkningar
Nortriptylin (Sensaval)	Startdos 12,5 mg till natten Maxdos 25-50 mg till natten	<ul style="list-style-type: none"> - Tricykliskt antidepressivt (TCA) - Risk för antikolinerga biverkningar
Gabapentin	Startdos 100 mg till natten Maxdos anpassas efter eGFR	<ul style="list-style-type: none"> - Långsam upptitrering med 100 mg/vecka - Lämplig underhållsdos doseras x 3 - Risk för yrsel, trötthet och fall
Pregabalin	Startdos 25 mg till natten Maxdos anpassas efter eGFR	<ul style="list-style-type: none"> - Långsam upptitrering med 25 mg/vecka - Lämplig underhållsdos doseras x 2 - Risk för yrsel, trötthet och fall
Duloxetin (t.ex. Cymbalta)	Startdos 30 mg till natten Maxdos 60 mg	<ul style="list-style-type: none"> - Förstahandsval vid smärtsam diabetesneuropati - Interaktionsrisk med andra antidepressiva

Skicka in frågor på SMS 070-903 204 15 00

Uppföljning

Individuellt utformad uppföljning inkluderar smärtanalys.

Syftar till att:

- Ta ställning till om behandlingen behöver bytas, justeras eller avslutas
  - För att minska risken för läkemedelsrelaterade problem
- Ompröva behandlingens nytta och risker
  - Studier visar liten effekt av smärtstillande läkemedel på gruppnivå
  - På individnivå kan läkemedelsbehandling mot långvarig smärta vara värdefull

Skicka in frågor på SMS 070-903 204 15 00

REGION
SÖRMLAND

Sammanfattning

- Förstahandsval vid nociceptiv smärta
  - Paracetamol
- Vid smärttillstånd med inflammation och val av NSAID
  - Ibuprofen eller Naproxen - låg dos och kort behandlingstid
  - Beakta biverkningsrisk, läkemedelsinteraktion samt kontraindikationer
- Vid svår smärta och val av opioid
  - Morfin eller Oxikodon - långverkande som bas, kortverkande vid smärtgenombrott
  - Alltid obstipationsprofylax
- Vid neuropatisk smärta
  - TCA eller Gabapentin – lägsta möjliga startdos och långsam upptitrering
  - Beakta biverkningsrisk, läkemedelsinteraktion samt kontraindikationer
- ***”Start low and go slow” + planera alltid för en uppföljning!***

Skicka in frågor på SMS 070-903 204 15 00

REGION
SÖRMLAND

Frågor?

Önskemål om specifika ämnen på kommande Skypeföreläsningar?
Skicka ditt önskemål till: lakemedelskommitten@regionsormland.se

Frågor om äldre och läkemedel?
Skicka din fråga till: kliniskfarmaci@regionsormland.se

Tack för att ni lyssnade!

Skicka in frågor på SMS 070-903 204 15 00

REGION
SÖRMLAND